

FÖRDJUPNING

Ovanligt stor osäkerhet i underlagen för prognosen

Ekonomisk statistik omgärdas alltid av osäkerhet och det är normalt att statistiken revideras. Konjunkturinstitutets praxis är att låta prognosen för en variabel ta sin utgångspunkt i det publicerade utfallet för variabeln, även i de fall då utfallen är svårtolkade och i de fall då annan information indikerar att de senaste utfallen påverkas av tillfälliga faktorer eller kan komma att revideras. Prognoserna för den närmaste tiden anpassas då ibland för att göra helårsprognoserna så träffsäkra som möjligt. Detta kan göra prognoserna för den närmaste tiden svåra att tolka. I denna upplaga av Konjunkturläget är osäkerheten ovanligt stor för flera viktiga statistikällor. Därför är också osäkerheten för flera prognoser ovanligt stor, och för några variabler görs betydande anpassningar av prognoserna för den närmaste tiden. Denna fördjupning beskriver osäkerheten och hur den har hanterats.

ÄNDRADE MÄTPERIODER FÖRSVÅRAR TOLKNINGEN AV ARBETSKRAFTUNDERSÖKNINGARNA

Sysselsättning och arbetslöshet uppvisar stora säsongsvariationer. För att kunna analysera den underliggande utvecklingen använder Konjunkturinstitutet säsongrensade data. Under 2009 ändrades mätperioderna i arbetskraftsundersökningarna (AKU); insamlingen av data gjordes inte under samma perioder som tidigare år. Detta har försvårat säsongrensningen, särskilt för sommarhalvåret då de säsongsmässiga variationerna är som störst.

Osäkerheten kring hur arbetsmarknaden utvecklas är därmed större än normalt. Detta är speciellt olyckligt då den ökade osäkerheten sammanfaller med en vändpunkt i konjunkturen.

Konjunkturinstitutets bedömning är att en säsongrensning som inte tar hänsyn till ändrade mätperioder över-skattar kraften i den sysselsättningsökning som skedde under andra kvartalet 2010. Konjunkturinstitutet har i möjligaste mån beaktat denna aspekt i arbetet med den prognos som presenteras i denna rapport. Eftersom ökningen i arbetskraften påverkas på ungefär samma sätt bedöms effekten på den säsongrensade arbetslösheten däremot som förhållandevis liten.

STOR OSÄKERHET KRING ANTALET ARBETADE TIMMAR

Beräkningen av det totala antalet arbetade timmar i hela ekonomin i nationalräkenskaperna (NR) utgår i huvudsak från statistikunderlag från AKU. Vid sammanställningen av snabbversio-

nen av NR för andra kvartalet fanns i år bara två av tre månaders AKU-utfall tillgängliga, och uppskattningen blev därmed något mer osäker än vanligt.⁵² I nationalräkenskaperna redovisas en uppgång i det totala antalet arbetade timmar på 1,8 procent från andra kvartalet 2009 till andra kvartalet 2010. Sedan publiceringen av snabbversionen har AKU-utfallet för hela andra kvartalet 2010 publicerats. Det visar på en högre tillväxt i antalet arbetade timmar än snabbversionen av NR. Underlaget från AKU indikerar en uppgång i antalet arbetade timmar på över 3 procent för motsvarande period.

I prognosen för utvecklingen av antalet arbetade timmar under kommande kvartal har hänsyn tagits till sannolikheten att utfallet för det andra kvartalet revideras upp. Eftersom prognoserna tar sin utgångspunkt i de preliminära NR-utfallen innebär detta att det säsongsrensade kvartalsförloppet för antalet arbetade timmar inte stämmer överens med den underliggande utveckling som förväntas.⁵³

Normalt med vissa skillnader mellan timlönemåtten

Timlönen enligt **konjunkturlönestatistiken** och timlönen enligt **nationalräkenskaperna (NR)** brukar ofta visa olika ökningstakt för timlönen. Störst är skillnaderna när statistiken jämförs på kvartal, men även årssiffrorna brukar skilja sig åt med några tiondelars procentenheter. Skillnaderna beror bland annat på olikheter i lönebegreppet där NR:s lönebegrepp är bredare än konjunkturlönestatistiken. Till exempel ingår i NR ersättningar av mer tillfällig karaktär som bonus, kostersättning, semesterersättning och gratifikation. Även den sjuklön som arbetsgivaren betalar ingår i NR. Dessutom ingår värdet av skattepliktiga förmåner som till exempel bil och förmånliga lån.

En annan skillnad är periodiseringar, där NR-timlönen bokförs samma kvartal den utbetalas. I konjunkturlönestatistiken redovisas lönen i stället den månad lönen tjänades in. Retroaktiva löneutbetalningar kan därmed också bidra till skillnaderna, i synnerhet på kvartal.

Konjunkturlönestatistiken och AKU (som är underlag för antalet arbetade timmar i NR) är urvalsundersökningar och statistiken påverkas därför också normalt av urvalseffekter.

STOR DISKREPANS MELLAN OLIKA LÖNEMÅTT

Timlönen i NR beräknas genom att lönesumman divideras med antalet arbetade timmar för anställda. Under första och andra kvartalet ökade timlönen i ekonomin som helhet enligt NR-definitionen med i genomsnitt 1,0 procent jämfört med samma period ett år tidigare.⁵⁴ Denna utveckling för timlönen är mycket svag i jämförelse med utfallen för januari–maj enligt konjunkturlönestatistiken, som visar att timlönen ökade med i genomsnitt med 2,7 procent under dessa månader jämfört med året före. Denna siffra är å sin sida förmodligen en underskattning då de första preliminära utfallen för konjunkturlönestatistiken regelmässigt revideras upp.⁵⁵ Den förmodade upprevideringen av antalet arbetade timmar det andra kvartalet innebär att NR-timlönen sannolikt kommer att revideras ner. Sammantaget talar mycket för att den redan i utgångsläget stora negativa skillnaden i ökningstakt mellan NR-timlönen och timlönen enligt konjunkturlönestatistiken kommer att bli större när statistiken revideras.

Det kan finnas konjunkturrella förklaringar till skillnaderna mellan timlönemåtten. En sådan kan vara att bonusutbetalningar

⁵² Normalt bygger snabbversionen av NR för andra kvartalet på tre månaders AKU-data. Se vidare "BNP kvartal 2010:2 snabbversion", Statistiska centralbyrån, juli 2010.

⁵³ Även den bedömda utvecklingen av produktiviteten påverkas eftersom den mäts som förädlingsvärdet per arbetad timme.

⁵⁴ NR publicerar ingen lönesumma vid beräkningarna av snabbversionen av andra kvartalet som publiceras i juli. Primärstatistiken "Lönesummor, arbetsgivaravgifter och preliminär A-skatt från skattedeclarationer" (LAPS) som NR använder vid sammanställningen av lönesumman publicerades i augusti och ger en god bild av lönesumman det andra kvartalet.

⁵⁵ Det beror på att retroaktiva löneutbetalningar periodiseras tillbaka till den månad lönen tjänades in.

och olika typer av förmåner minskat kraftigt i samband med den ekonomiska krisen. Detta sänker NR-timlönen men inte timlönen enligt konjunkturlönestatistiken. Ytterligare en förklaring kan vara de krisavtal om arbetstidsförkortning inom industrin som slöts under 2009. Många anställda fick arbetstiden sänkt mer än månadslönen, vilket tillfälligt höjde timlönen under 2009. De flesta krisavtalen löpte ut under inledningen av 2010, varpå den tillfälligt förhöjda timlönen återställdes. Ökningen i NR-timlön mellan 2009 och 2010 blir därmed lägre. Denna typ av arbetstidsförkortningar påverkar inte den uppmätta timlönen enligt konjunkturlönestatistiken.

Eftersom den negativa differensen i år i stor utsträckning antas bero på konjunkturrella faktorer bedöms den inte bestå framöver när konjunkturen förbättras.⁵⁶ Under perioden 2010–2012 bedöms timlönen i ekonomin som helhet enligt konjunkturlönestatistiken öka med i genomsnitt 2,7 procent per år och NR-timlönen med i genomsnitt 2,5 procent per år.

⁵⁶ Konjunkturinstitutet antog i Lönebildningsrapporten 2008 att NR-timlönen i näringslivet på längre sikt ökar 0,2 procentenheter mer per år än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken. En viktig orsak till detta är att andelen tjänstemän i ekonomin ökar vilket höjer genomsnittslönen. Detta fångas inte upp i konjunkturlönestatistiken, vilket ger en lägre löneökningstakt på sikt. Efter generalrevideringen av nationalräkenskaperna under våren 2010 har skillnaden mellan lönemåtten de senaste åren minskat. NR-timlönen ökar nu långsammare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken under hela perioden 2007–2009. Det kan indikera att det finns strukturella komponenter som orsakar den svaga timlönutvecklingen enligt NR, även 2010. Det kan också indikera att skillnaderna mellan lönemåtten på lite längre sikt är mindre än vad Konjunkturinstitutet tidigare räknat med, se *Lönebildningsrapporten, 2008*, Konjunkturinstitutet.